

מסורת הש"ם

א) נלקמן לא.
טז: ז"מ פסג: א.
זרש"ל, א.
ע"י רש"ל מ"ש בשם תוס' ארוכס, ד.
ע"י רש"ל מ"ש בשם תוס' ארוכס וע"י רש"א, ש"י קודם ד"ה ממתני',

גליון הש"ם

גמ' בדרקתני תרתי. קשה לי למאי דמנוכר בתוס' ד"ה והתני' דלקח בחרם אפשר דבדרך הלוכו נפל החרם עליו בכח והוחלק בתים משמע דתקלת מימינו אט כן הולך למקט תרתי והיינו דהוחלק דמדין בורו הוא מזה נשמע דר"מ ס"ל דנתקל פושע הוא וחרסוס דמיייר דבדרך הלוכו נפל על האדם דבזה אף אט לא דנתקל פושע הוא וחרסוס אפדיה חייב ומדפטר ר"י מוכח דס"ל נתקל הוא ענין גניבה כס"ל לר"י בלחם בספ"ו דב"מ וא"כ מוכרח למתני תרוויא לאשמעי' דלר"מ הו' פושע גמור ולר"י הו' אונס בדרך ענין גניבה ואלע"ג:

מוסף רש"י

פטור מדיני אדם. לשלם, וחייב בדיני שמים, פורענות לשלם לנרעש שנתבטח להספיד את ישראל (גיטין נג.)

המניח פרק שלישי בבא קמא

פטור מדיני אדם. כדמפרש לקמן: וחייב **בדיני שמים**. משום דלא סליק: **ברוח שאין מזויה**. דאנוס הוא: **אלא אמר אביי בחרסי פליגי**. במתני' כשהזיק הכד בשעת נפילה ופליגי כשהזק בחרסי' לאחר נפילה: **במפקיר נוקיו**. כגון זה דמסתמא מפקיר לחרסיו ור"מ סבר ממפקיר נוקיו חייב בצור

שהציצה עליו תורה בצור ברה"ר דהפקר הוא חייבה ור' יהודה דסבר פטור א'נס"ל דהפקיר רשותו ולא הפקיר צורו וזה צור האמור בתורה ולקמן (דף מט:) פליגי ר' ישמעאל ור"ע בהא מילתא ור"ק רבי יהודה במתכוין לשוברה והזיק בנפילה חייב ובשאין מתכוין אלא מתכוין להוריהה מכחיפו ונתקל ונשברה פטור דנתקל לאו פושע הוא ובהזיק דלאחר נפילה נמי לקמן מפרש מאי מתכוין איכא: **נמדמסניסין בחרסי כו'**. גמרא קפריך לה: **אלא בשעת נפילה**. היכי איכא למימר נתקל פושע הוא מה הוא יכול לעשות אם נתקלה בהמתו דבשלמא נתקל הוא ונשברה כדו איכא למימר איבעי ליה לעיוגי ומיחל אלא גמלו מי איכא למימר היכי: **שרעסא דנהרא**. שגדל הנהר וסכה את עין הדרך ופושע הוא בכך שאילו היה הדרך מגולה לא נתקל גמלו: **שרעסא**. לשון שרוע וקלוט (ויקרא כג): **פושע הוא**. ואין לו דין נתקל: **דאסקיל**. בדרך יבשה ונתקל ביה בהמתו והוי ליה איהו פושע: **לזכות בחרסיה**. שלא הפקירין חייב ובשאין מתכוין שוב לזכות בהן פטור דמפקיר נוקיו פטור: **והאיכא ר"מ דמחייב**. מדקתני בצרייתא ולא סלקה ולא העמידה מכלל דבהזיק דלאחר נפילה פליגי: **אף בשעת נפילה**. ומשום דלישנא דצרייתא לא משתמע בשעת נפילה אטעריך לרבי אלעזר לאשמועינן דדייקינן לה ממתניתין דקתני תרתי כדאמר אביי לעיל: לא

שהוא לא עשה צור זה כיון דדידיה הוא עליה דידיה רמי לסלקו ואידך מודים קאי אפלוגמיייהו דלאחר נפילה ומודה רבי מאיר לחכמים במעלה קנקנין ונפלו ברוח שזין מנזיה דפטור אע"פ שהיה לו פנאי לסלק דהוי מפקיר נוקיו לאחר נפילת אונס ומאי אמר האי בירא לאו אנה כרייתיה כיון דאונס נעשה ולכן נקט קנקנין שמשתברין בנפילתם וסתמא מפקר להו:

בדרקתני תרתי. וא"ת והיכי דייק אביי מדקתני תרתי דפליגי לאחר נפילת פשיעה הא אפי' אי לא פליגי אלא בנתקל אי פושע הוא אי לא איטעריך למיתני תרתי שלא תאמר דוקא בשעת נפילה מחייב ר"מ משום דנתקל פושע הוא והתקלה היתה שלו עדיין אבל אחר נפילה שכבר הפקיר התקלה פטר ר"מ אע"ג דפושע הוא כמאן דפטר צור בשרות הרצים וי"ל דאי לאו שרבי יהודה בא לחלוק עליו בזה לא היה לריך להשמיענו כיון דבהדיא מנן סתמא לקמן בצור בשרות הרצים חייב: **בדרמתני' בתרתי ברייתא נמי בתרתי**. וא"ת מצרייתא נמי יש להוכיח דבתרתי פליגי דמדקתני ולא העמידה משמע דלאחר נפילה פליגי ועוד דאי לא פליגי אלא בשעת נפילה אמאי חייב צדיני שמים לרצנן דאית להו נתקל אנוס הוא ובשעת נפילה נמי פליגי מדנקט מודים חכמים בצאנו סבינו ומשאו דלא מצי קאי אלא אשעת נפילה דאי לא פליגי אלא לאחר נפילה במפקיר נוקיו א"כ אפי' נוקי בהפקיר אצנו סבינו ומשאו לא יתיישב דאי מודים ברוח מנזיה דחייב ושאין מנזיה דפטור א"כ לא פליגי כלל וי"ל דמצרייתא לא מצי למידק כלל דאיכא למימר דפליגי בשעת נפילה ולאחר נפילה ובחד טעמא כדפרישית לעיל והא דנקט בהאי מודים אצנו כו' ובהאי מודים קנקנים אורחא דמילתא נקט דאין אדם מקפיד בצאנו אט תפול ברוח מנזיה ובקנקנים כדי שלא ישברו מניחם צענין שלא יפלו ברוח מנזיה:

א' **הוחלף אחד במים בשעת נפילה או שאלקה בחרם** אחר הנפילה. ה"ה דמ"ל איפכא אלא דנקט הכי משום דסתם חרסים מפקיר להו כדמוכח ההיא דקנקנים ומים לא מפקר להו כולי האי ועוד דרצ אוקי למים דמתניתין בדלא אפקריניהו וכי פליגי בדלא אפקריניהו דוקא בשעת נפילה פליגי דלאחר נפילה מודה ר"י שעליו לסלק כיון שהם שלו ויש לו פנאי לסלק אבל בפלוגתא דלאחר נפילה במפקיר נוקיו לאו דוקא לאחר נפילה אלא אף לאחר נפילה שהיה לו פנאי לסלק פטור ר"י משום דהוי צור דלית ליה בעלים ור"מ מחייב אף בשעת נפילה כיון דסבר דנתקל פושע הוא ומפקיר נוקיו חייב:

אלא נמא' בשלמא לאחר נפילה משבחת לה. דפליגי כגון שהפקיר נבלתו אחר נפילתה בפשיעה כגון שהולוכה במקום שיש לחוש שתפול אלא בשעת נפילה היכי משבחת לה דלפלגו כעין פלוגתא דפליגי צנתקל וא"ת ולוקי פלוגמיייהו דשעת נפילה אכדו ולאחר נפילה אגמלו כדמוקי מתניתין דהוחלק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בחרסית לאחר נפילה וי"ל חדא משום דסתם חרסית מפקר להו וסתם נצילה לא מפקר לה בחרסית ועוד מדקתני ולא סלקה משמע דכדו נמי היה לו פנאי לסלק והואיל וכן הוא אי מוקמינן לכדו בשעת נפילה א"כ מיירי כדו בתרתי ומדכדו בתרתי גמלו נמי בתרתי:

אבר' לאחר נפילה מאי. כי מפקיר נוקיו לאחר נפילת פשיעה מאי דברי הכל פטור הא איכא רבי מאיר דמחייב ע"כ אפילו הפקיר דאם לא הפקיר לא פטרי רצנן דעליה רמי לסלוקי: **אלא מאי** ד"ה **חייב הא איבא רבנן דפמרי**. הו"מ לדחויי דלא פטרי רצנן אלא היכא דאנוס הוא אבל לאחר נפילת פשיעה מחייבי אבל היה קשה דא"כ רבי יוחנן דאמר בסמוך לאחר נפילה מחלוקת לא היה פליג במידי אדרבי אלעזר ומתוך הלשון משמע שבא לחלוק על רבי אלעזר:

המניח פרק שלישי בבא קמא

כט.

פליגי בשעת נפילה בנתקל פושע. דלר"מ דפושע הוא חייב כל כמה דלא הוה ליה פנאי לסלק קרי שעת נפילה ולאחר נפילה פליגי במפקיר נוקיו א' ואפי' לאחר נפילת פשיעה כגון ששיבר במתכוין לרצנן דפטרי ס"ל דלא חייבה תורה אלא צור דאית ליה בעלים כגון הפקיר רשותו ולא הפקיר צורו או חפר צור סמוך לרה"ר וכן משמע לישנא מר סבר מפקיר נוקיו חייב ומ"מ מפקיר נוקיו פטור משמע דבכל מפקיר נוקיו פליגי אפי' לאחר נפילת פשיעה ועוד דקאמר לקמן מפקיר נוקיו מאי מתכוין איכא האיכא לפרש במתכוין ושיצר כמו שפירש על שעת נפילה ולא צעי לאוקמי אביי פלוגמיייהו בלאחר נפילה צנתקל פושע דלרבי מאיר דפושע הוא חייב דהוי מפקיר נוקיו לאחר נפילת אונס וכן אית ליה לר' יוחנן בסמוך משום דמתני' מוכחא דבתרתי פליגי ולא היה זה בתרתי אלא בחד דחד טעמא הוא והשתא נמי תרי מודים דקתני בצרייתא חד קאי אשעת נפילה א' דמודים חכמים לר"מ בצאנו וסבינו ומשאו דנפלו ברוח מנזיה שהוא חייב אע"פ שלא היה לו פנאי לסלק אבל ברוח שאין מנזיה היה פטור אע"ג דלא אפקריה דסתם אצנו כו' לא מפקר להו כי נפלו שאין מתקלקלין בנפילתם ומשום דלא היה לו פנאי לסלק מייסטר דאי היה לו פנאי לסלק הוה מחייב אפי' ברוח שאין מנזיה דכיון דלא אפקריניהו עליה דידיה לסלוקיניהו כדאמר בסמוך דמתכוין לזכות בחרסין ואפי' נתנו אחר שם כדאמרינן בהפירה (לקמן דף מז: ושם) בעל השור חייב צנוקי חצר ובעל חצר חייב צנוקי הצור ובשמעמין אמר גבי גלל דאם הפכה בפתות מג' אט נתכוין לזכות בה חייב אע"פ ורבי

קאי אפלוגמיייהו דלאחר נפילה ומודה רבי מאיר לחכמים במעלה קנקנין ונפלו ברוח שזין מנזיה דפטור אע"פ שהיה לו פנאי לסלק דהוי מפקיר נוקיו לאחר נפילת אונס ומאי אמר האי בירא לאו אנה כרייתיה כיון דאונס נעשה ולכן נקט קנקנין שמשתברין בנפילתם וסתמא מפקר להו:

בדרקתני תרתי. וא"ת והיכי דייק אביי מדקתני תרתי דפליגי לאחר נפילת פשיעה הא אפי' אי לא פליגי אלא בנתקל אי פושע הוא אי לא איטעריך למיתני תרתי שלא תאמר דוקא בשעת נפילה מחייב ר"מ משום דנתקל פושע הוא והתקלה היתה שלו עדיין אבל אחר נפילה שכבר הפקיר התקלה פטר ר"מ אע"ג דפושע הוא כמאן דפטר צור בשרות הרצים וי"ל דאי לאו שרבי יהודה בא לחלוק עליו בזה לא היה לריך להשמיענו כיון דבהדיא מנן סתמא לקמן בצור בשרות הרצים חייב:

בדרמתני' בתרתי ברייתא נמי בתרתי. וא"ת מצרייתא נמי יש להוכיח דבתרתי פליגי דמדקתני ולא העמידה משמע דלאחר נפילה פליגי ועוד דאי לא פליגי אלא בשעת נפילה אמאי חייב צדיני שמים לרצנן דאית להו נתקל אנוס הוא ובשעת נפילה נמי פליגי מדנקט מודים חכמים בצאנו סבינו ומשאו דלא מצי קאי אלא אשעת נפילה דאי לא פליגי אלא לאחר נפילה במפקיר נוקיו א"כ אפי' נוקי בהפקיר אצנו סבינו ומשאו לא יתיישב דאי מודים ברוח מנזיה דחייב ושאין מנזיה דפטור א"כ לא פליגי כלל וי"ל דמצרייתא לא מצי למידק כלל דאיכא למימר דפליגי בשעת נפילה ולאחר נפילה ובחד טעמא כדפרישית לעיל והא דנקט בהאי מודים אצנו כו' ובהאי מודים קנקנים אורחא דמילתא נקט דאין אדם מקפיד בצאנו אט תפול ברוח מנזיה ובקנקנים כדי שלא ישברו מניחם צענין שלא יפלו ברוח מנזיה:

א' **הוחלף אחד במים בשעת נפילה או שאלקה בחרם** אחר הנפילה. ה"ה דמ"ל איפכא אלא דנקט הכי משום דסתם חרסים מפקיר להו כדמוכח ההיא דקנקנים ומים לא מפקר להו כולי האי ועוד דרצ אוקי למים דמתניתין בדלא אפקריניהו וכי פליגי בדלא אפקריניהו דוקא בשעת נפילה פליגי דלאחר נפילה מודה ר"י שעליו לסלק כיון שהם שלו ויש לו פנאי לסלק אבל בפלוגתא דלאחר נפילה במפקיר נוקיו לאו דוקא לאחר נפילה אלא אף לאחר נפילה שהיה לו פנאי לסלק פטור ר"י משום דהוי צור דלית ליה בעלים ור"מ מחייב אף בשעת נפילה כיון דסבר דנתקל פושע הוא ומפקיר נוקיו חייב:

אלא נמא' בשלמא לאחר נפילה משבחת לה. דפליגי כגון שהפקיר נבלתו אחר נפילתה בפשיעה כגון שהולוכה במקום שיש לחוש שתפול אלא בשעת נפילה היכי משבחת לה דלפלגו כעין פלוגתא דפליגי צנתקל וא"ת ולוקי פלוגמיייהו דשעת נפילה אכדו ולאחר נפילה אגמלו כדמוקי מתניתין דהוחלק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בחרסית לאחר נפילה וי"ל חדא משום דסתם חרסית מפקר להו וסתם נצילה לא מפקר לה בחרסית ועוד מדקתני ולא סלקה משמע דכדו נמי היה לו פנאי לסלק והואיל וכן הוא אי מוקמינן לכדו בשעת נפילה א"כ מיירי כדו בתרתי ומדכדו בתרתי גמלו נמי בתרתי:

אבר' לאחר נפילה מאי. כי מפקיר נוקיו לאחר נפילת פשיעה מאי דברי הכל פטור הא איכא רבי מאיר דמחייב ע"כ אפילו הפקיר דאם לא הפקיר לא פטרי רצנן דעליה רמי לסלוקי: **אלא מאי** ד"ה **חייב הא איבא רבנן דפמרי**. הו"מ לדחויי דלא פטרי רצנן אלא היכא דאנוס הוא אבל לאחר נפילת פשיעה מחייבי אבל היה קשה דא"כ רבי יוחנן דאמר בסמוך לאחר נפילה מחלוקת לא היה פליג במידי אדרבי אלעזר ומתוך הלשון משמע שבא לחלוק על רבי אלעזר:

עין משפט ונר מצוה

בא א מיי' פ"ג מהל' נזיק ממון הלכה ז
סמך עשין סח טו"ע ח"מ
סימן מאל סעיף ז וסימן מ"ב סעיף ד:
בב ב ג מיי' שס ופי' מהלכות חובל ומוזק
הלכה א סמך שס טור ש"ע
ח"מ סימן מ"ב סעיף ד:

רבינו הגנאל

פטריה דבת' ולנערה לא תעשה דבר. וכו' תמי' כי סבר ר' מאיר דפטור רחמנא לאנוס מקטלא אבל בניזקין אפי' אנוס חייב, והתניא נשברה כדו ולא טילקה כו', וקתני סיפא ומודה ר"מ לחכמי' במעלה קנקנים לגג על מנת לגנבן ותפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו שפטור, לאו מכלל דסבור אנוס הוא ואנוס אפי' פליגי, בנתקל פושע הוא ובמפקיר נוקי. ודייק ממתני', דקתני הוחלק אחר במים או שלקה בחרסיה חייב. הוחלק אחר במים בשעת נפילה, ובזהא פליגי דר' מאיר סבר נתקל פושע הוא לפיכך חייב, ור' יהודה סבר מפקיר נוקיו פטור. ואם נתכוון לזכות בחרסיה חייב, ולדברי הכל אנוס אפי' בניזקין פטור. ואי קשיא לך הא דתני דבי חזקיה פצע תחת פצע לחייב על האונס כרצונו, הוהם בניזקי גופו, אבל אכא דבניזקי ממונו (לה) [לא]. ומדמתני' בתרתי פליגי ברייתא נמי בתרתי פליגי. ואקש', בשלמ' כדו, משבחת לה בשעת נפילה שהזיק במימיה, לאחר נפילה נמי חזק בחרסיה. אלא גמלו, בשלמ' לאחר נפילה משבחת לה במפקיר נבלתו. אלא חזק בשעת נפילה היכי משבחת לה. ואמ' כגון שהעביר גמלו, פי' על שפת הנהר דהווא בשרעטא דגמל ובנפילתו התיז מים מן הנהר וטינין בגדיה. ונדרחת האי פירוקא ופרקי' פירוק אחר, כגון דליכא דרכא אחרייתו וכגון דנתקל הוא ונפל ונתקל הגמל עליו ונפל ובנפילתו התיז מים, ואילולי שנתקל הגמל בגופו שלאדם לא היה נופל, לפיכך בהעברתו לגמל בשרעטא דנהרא אינו לא פושע ולא אנוס.